

KANDIDATNUMMER _____

Sidetall _____ av _____

Husk å skrive kandidatnummer og sidetall på hver side av besvarelsen!

NORA 0140

Mellomkurs i norsk, trinn IV

Skriftlig eksamen

4 timer

Den internasjonale sommerskole

Universitetet i Oslo

2016

I. Referat

Jubileum for Oslo-barnas ferieparadis

Skriv på eget ark

II. Lesetekst med oppgaver

Skrur på sjarmen

Roboter er i ferd med å innta sosiale og terapeutiske roller. Forsker Guy Hoffman vil lage maskiner med «sjel».

Robomow er en gressklipper. En flat og firkantet sak i grønn og sort plast som har sin egen ladestasjon og kjører rundt på plenen helt av seg selv. En robot med to velslepnede kniver under magen og en svært begrenset hjernekapasitet. Likevel gikk det kort tid fra første gang jeg så min bekjentes nye hageredskap til jeg omtalte det som «ham» og «Robo».

Naturligvis er jeg klar over at det hele er enkel elektronikk. Intellettet mitt erkjenner at det bare er snakk om en maskin med god programmering. Men det føles ikke som å stå overfor en forvokst kalkulator på hjul. Snarere som å forholde seg til en fremmed organisme, – la oss si en skilpadde eller et krypdyr.

Sosiale roboter. For tiden pågår en diskusjon om industri-roboter og automatisering, men kanskje er det langt mer interessant at roboter kan, og er på vei mot, å spille en rolle for følelseslivene våre. Her snakker vi ikke om gressklippere eller støvsugere. Det handler om avanserte maskiner som utvikles med henblikk på å vekke følelsene våre og inngå i bestemte forhold med oss. På engelsk kaller man feltet *social robotics*, og det er i vekst. Feltets forskere legger samtidig stor vekt på at de ikke arbeider med å erstatte mennesker eller menneskelige funksjoner med maskiner, men med å skape en ny form for funksjonalitet som støtter mennesker, og som styrker følelsen av partnerskap og samarbeid.

Vi er skapninger som trenger og søker sosiale bånd, og vi greier ikke la være å tillegge både ting og andre organismer menneskelige egenskaper. F.eks. snakker vi stadig vekk til datamaskinen, eller til bilen, for den saks skyld, når den ikke oppfører seg som vi vil, sier Guy Hoffman, som er leder for Media Innovation Lab ved universitetet i Herzliya i Israel. Han insisterer på å ville lage roboter med «sjel». Eller, som han formulerer det: «De skal være mer elegante, mer som musikere og skuespillere enn sjakkspillere.»

Hoffman fyller maskinene sine med intuisjon og improvisasjon. Om roboter virkelig skal kunne gi oss noe på et dypere plan, er det ikke nok at de er reaktive og bare gjør det de får beskjed om, som en slags stumme tjenere. Nei, de skal kunne lese oss, lære oss å kjenne og bruke sin viten til å forutsi handlingene og behovene våre.

– Bare slik kan vi inngå i en slags dans med hverandre, utdyper Hoffman. Bevegelsesmønstre er viktig.– Jeg oppdaget Stanislavskij, sier Hoffman, med henvisning til den gamle skuespillerguruen som på slutten av 1800-tallet oppfant det vi i dag kaller *method acting*. Her er teorien at et menneskes fysiske uttrykk og indre tilstand er uløselig forbundet, og at man som skuespiller kan kalle frem virkelige følelser ved å etablere bevegelser som passer til dem. Prinsippet her er å få en robot til å utvikle den «mentale» kapasiteten sin ved å la «kroppen» samhandle med omverdenen, spesielt med mennesker.

Terapeutiske roboter. Spørsmålet er om den brede massen vil ha det samme som robotforskeren? Ønsker vi oss noe mer enn en pålitelig maskin?

Ekspirimeter tyder på det. Hoffman har observert forsøkspersoner som har samarbeidet med tradisjonelle maskiner som oppfører seg mekanisk og forutsigbart, og andre som har vært i gruppe med intuitive og improviserende maskiner. Forsøkspersonene reagerte svært forskjellig. Samarbeidet med den tradisjonelle roboten ble beskrevet som kjedelig, og denne gruppen kalte roboten sin for «den». De som arbeidet med en intuitiv robot, tildelte derimot denne maskinen en identitet – et kjønn eller et navn – og beskrev den jevnt over som en «kamerat». De beskrev også den oppgaven de løste, som langt mer interessant enn de øvrige. Hoffman forklarer at vi ganske raskt reagerer på den slags maskiner som om de var mennesker.

– Det finnes forskning som antyder at vi opplever roboter som ikke-dømmende, sier Hoffman. – Vi har derfor også lettere for å betro oss til dem og si ting vi kvier oss for å fortelle andre mennesker. Det betyr at de har store muligheter for å utfylle bestemte terapeutiske funksjoner.

Metall mot ensomhet. Det varer nok en liten stund før psykologen byttes ut med en robot. Muligens befinner likevel en maskinell besøksvenn for pensjonister seg ikke så langt inn i fremtiden. Man har snakket lenge om såkalte *carebots*, roboter som skal ta seg av eldre – vel å merke ikke de fysiske behovene deres, men behovet for selskap og kontakt.

En av de første maskinene mot ensomhet er *Alice*. Når man betrakter den seksti centimeter høye roboten, skulle man ikke tro den kunne fylle et menneskes plass. *Alice* har en tydelig maskinkropp i metall med et påmalt orange mønster, og kun hodet er menneskelignende. Eller snarere dukkelignende, med en munn som beveger seg. En sort pasjefrisyre rammer inn et sukkersøtt ungpikiansikt med store, blå øyne og runde barnekinn.

Hun blir raskt tatt inn i varmen. Forskere ved Amsterdams Vrije Universiteit har brukt denne roboten i et stort forsøk som involverte både hjemmepleiere, pårørende og en gruppe enslige, eldre kvinner som har vanskeligheter med å komme seg ut. *Alice* ble innlosjert hos de gamle, hvorpå forskerne gikk hjem og fulgte med gjennom kamera. Resultatet er interessant. Kvinnene, som i utgangspunktet var skeptiske, vente seg forbausende fort til sitt nye bekjentskap, som de virkelig omfavnet. *Alice* stilte spørsmål, skaffet seg et overblikk over livet til sine vertinner, og konverserte stadig mer familiært og medfølende. De gamle damene ga seg hen, og snakket med *Alice* som om hun var en

hjelpsom venn. En av dem sang for henne, og en annen insisterte på at hun skulle hilse på sønnen da han ringte fra Portugal.

Da forsøket var slutt, og en ingeniør fra universitetet kom for å hente Alice, var samtlige lei seg, og så gjerne at hun kom tilbake.

Skadevirkninger. Men her er det kritikerne melder seg. Å la roboter ta seg av gamle er både en «overskridelse» og «skadelig for vår kollektive fornemmelse av menneskelighet», hevder den amerikanske psykologen og sosiologen Sherry Turkle. Turkle har siden midten av 1970-årene undersøkt forholdet vårt til kunstig intelligens, og var i mange år kjent for sin svært positive holdning til teknologien. Nå har hun imidlertid skiftet innstilling og sier at et forhold til sosiale roboter kan være usunt.

Det samme mener den svenske robotforskeren Erik Billing og den britiske antropologen Kathleen Richardson. Nylig lanserte de sin «*Campaign Against Sex Robots*» for å få et forbud mot sexroboter. De første av den slags, som ser noe annerledes ut enn *Alice*, skal etter planen ut på markedet senere i år. Roboten *Roxy* markedsføres ikke som et stykke sexleketøy, men som en livsledsager, og nettopp det er farlig, mener Billings og Richardson. Når maskiner får lov til å erstatte helt grunnleggende, menneskelig kontakt, argumenterer de, vil det skade de virkelige forholdene mellom mennesker. Det vil uvilkårlig oppstå en objektivering.

Også den entusiastiske forskeren Guy Hoffman må innrømme at vi er svært sårbare for emosjonell manipulasjon. Som han sier det: – Emosjonelt er vi mennesker like «dumme» som vi rent kognitivt er kloke.

Norsk enerett: Morgenbladet.

Oppgaver

Besvar oppgavene på eget ark bortsett fra oppgave 3 og 4 der ordene kan fylles inn på oppgavearket.

1. Spørsmål

1. Hvilket formål tjener en såkalt sosial robot?
2. Hva er en robot med sjel, i følge Guy Hoffmann?
3. Hvilken rolle spiller *bevegelse* for den nye typen roboter?
4. Forklar ut fra forsøk som er gjort hva som skal til for at vi relaterer oss til roboter
5. Hva eller hvem er Alice?
6. Nevn noe som er med på å gjøre Alice ”menneskelig”
7. Hvordan forholdt de eldre i forsøket seg til Alice?
8. Hvorfor er noen kritikere imot bruken av *carebots*?

9. Hva slags prosjekt er Erik Billing og Kathleen Richardson ivolvert i?
10. Hva tror du Guy Hoffmann mener med: *Emosjonelt er vi mennesker like «dumme» som vi rent kognitivt er kloke* ?

2. Forklar følgende markerte fraser i leseteksten ved hjelp av synonymer eller alternative uttryksformer:

1. med henblikk på
2. stadig vekk
3. stumme tjenere
4. uløselig forbundet
5. tyder på det
6. den brede massen
7. vi kvier oss
8. Hun blir raskt tatt inn i varmen
9. ble innlosjert
10. ga seg hen
11. og så gjerne at
12. en livsledsager
- 13.

3. Fyll ut skjemaet med de rette formene:

ubestemt form	bestemt form	ubestemt form	bestemt form
		velslepne kniver	
en bekjent			
		stumme tjenere	
			de fysiske behovene
	den entusiastiske forskeren		
en svært begrenset hjernekapasitet			
		pårørende	
	den svært positive holdningen		

4. Partikkelverb

Fyll inn med passende partikkel (kun ett ord per luke)

Roboter er i ferd med å innta sosiale og terapeutiske roller.

Roboter _____ å innta sosiale og terapeutiske roller. (holde + partikkel)

Men det føles ikke som å stå overfor en forvokst kalkulator på hjul.

Men det føles ikke som å _____ en forvokst kalkulator på hjul.
(forholde seg + partikkel)

Bare slik kan vi inngå i en slags dans med hverandre, utdyper Hoffman.

Bare slik kan vi inngå i en slags dans med hverandre, _____ Hoffman _____. (legge + partikkel)

Da forsøket var slutt, var det mye som burde diskuteres.

Da forsøket var slutt, var det nye som burde _____. (ta + partikkel)

De eldre husker ofte ikke hva pleierne heter.

De eldre _____ ofte ikke _____ hva pleierne heter. (komme + partikkel)

5. Setningsbinding

Knytt sammen de to setningene ved hjelp av ordene som står i parentes. Du kan bytte om på rekkefølgen av setningene, men det logiske innholdet må være det samme.

Hoffman kjenner ingen som vil ha et forhold til en robot uten sjel.

Han vil gjerne ha maskiner som likner på skuespillere.

(siden)

(så)

(da)

(gitt at)

6. Gjør om til passiv

Feltets forskere legger samtidig stor vekt på at de ikke arbeider med å erstatte mennesker med maskiner.

Man har snakket lenge om såkalte *carebots*.

Turkle har siden midten av 1970-årene undersøkt forholdet vårt til kunstig intelligente

III. Stiloppgaver

Velg én av oppgavene. Skriv en stil på 300–350 ord. Bruk den kursiverte overskriften på oppgaveteksten som overskrift.

1. *Kunstig intelligens og ekte liv*

Kunstig intelligens brukes for å gi datamaskiner og dataprogrammer en mest mulig intelligent respons. Hvordan skal vi mennesker best benytte oss av denne teknologien? Hva taler imot å gjøre maskiner stadig mer like mennesker?

2. *Janteloven i dagens Norge*

Nordmenn er verdensmestre i normer, viser statistikker. Janteloven tar livet av Norge, hevder noen. Diskuter så objektivt som mulig Jantelovens plass i det moderne norske samfunnet.

Janteloven lyder slik:

1. Du skal ikke tro at du *er* noe.
2. Du skal ikke tro at du er like så meget som *oss*.
3. Du skal ikke tro du er klokere enn *oss*.
4. Du skal ikke innbille deg du er bedre enn *oss*.
5. Du skal ikke tro du vet mere enn *oss*.
6. Du skal ikke tro du er mere enn *oss*.
7. Du skal ikke tro at *du* duger til noe.
8. Du skal ikke le av *oss*.
9. Du skal ikke tro at noen bryr seg om *deg*.
10. Du skal ikke tro at du kan lære *oss* noe.

Aksel Sandemose (1933)

3. *Inngikk Peter Wihl en pakt med djevelen?*

Du har lest Lars Saabye Christensens roman *Modellen*. Visste Peter at han ble deltakende i ulovlig organhandel? Belys hvordan ønsket om egen lykke og selvoppretholdelse fikk han til å gjøre som han gjorde.

4. *Feriekoloni*

Som vi har hørt i lytteteksten, var den tidligere kommunen som sørget for at barn fra hjem med dårlig økonomi fikk komme på sommerferie på Hudøy. Under finner du artisten Lillebjørn Nilsens sangtekst om sommeren på feriekoloni. Hvilke verdier ønsket man å styrke ved et slikt opphold og hvilke samfunnsnyttige konsekvenser kunne det gi på kort og lang sikt?

Lillebjørn Nilsen - Stilleste gutt på sovesal 1

Husker du den gangen da vi gikk på folkeskolen,
den sommer'n det var feriekoloni?
Vi møtte opp på Møllergata, fikk en lapp rundt halsen med
navnet og hvor lenge vi sku' bli.
Opptil åtte uker var vårt tilbud fra kommunen -
og selvsagt måtte vi bli tida ut.
Så sto vi der og stamma mens vi tok farvel med mamma. Den

eneste jeg kjente der var Knut.

På Møllergata skole ble vi telt og delt i grupper, som marsjerte ned til Østbanen for å dra.
Jeg følte meg så ensom da jeg så at Knut var borte: en kompis hadde vært så fint å ha.

Det var ingen som jeg kjente da jeg kom om bord i toget, så jeg satt der uten noen ting å si.
Med trillrund skalle som var klipt en gang for alle på vei til sommer'ns feri'koloni.

Ingen visste hvor vi skulle, noen gjetta og funderte, noen hadde vært på mange plasser før.
Det var Brusetskollen, Eilert Sundt og Wergeland og Tangen og visstnok flere steder lengre sør.
Jeg titta ut fra toget, det ble slutt på hus og gater: det var trær og vann og grønt og sikkert bra.

Jeg satt der nok så stille for jeg syns det var litt ille å bli sendt avgårde hjemmefra.

Omsider var vi framme på or'ntlig bondelandet. Og en kraftig voksen stemme ropte: «Hør!»
Så kom det fram en mann som kalte seg for «onkelen, men ingen av oss kjent'n ifra før.

«det var på Capri jeg.så henne komme» sang onkel, og etter' n to og to marsjerte vi.
Kan tro vi var et syn: førti gutter ifra by'n på vei til or'ntlig feri'koloni.

Jeg skulle vel fortelle noe spennende som skjedde, men stort sett var det fotball og mat.
Men jeg husker ganske godt at ,vi reiste hjem igjen og mamma fikk se sommern's resultat:

jeg hadde lang fin lugg og fine bollekinner,
hadde vrikka foten som seg hør og bør,
hadde fått no' n nye venner hadde felt no'n flere tenner, men ellers var jeg akkurat som før ..

Det er lagd så mange sanger om å ha det gøy på landet, denne handla om å lengte hjem.
Jeg husker noen kuer - kanskje enda flere fluer, men det va'kke noe spennende ved dem.
Nå mange år etter kan jeg kikke opp på veggen på et minne som jeg ennå har igjen:
diplomet som jeg fikk har en enkel symbolikk:
«Stilleste gutt på Sovesal 1.»

Lillebjørn Nilsen (1981)

